

Andrzej Sęk

Wybrane zagadnienia postępowania z nieletnimi w placówkach oświatowych

Interwencja policji w szkole

W związku z pojawiającymi się wśród kadry nauczycielskiej wątpliwościami dotyczącymi sposobu postępowania z nieletnimi w placówkach oświatowych, warto poznać kilka istotnych kwestii, które powinny ułatwić nauczycielom podejmowanie decyzji w sytuacjach wymagających działań niestandardowych, zaistniałych na terenie szkoły.

Podstawowe definicje

Przeprowadzane przez policjantów interwencje w szkołach od lat wywołują w naszym społeczeństwie dyskusje oraz budzą emocje, nie zawsze pozytywne. Zanim zaczniemy wyjaśniać kwestie związane z przesłuchaniem nieletnich w szkole, należy, tytułem wprowadzenia, omówić kilka pojęć prawnych, które są istotne przy analizie i ocenie tej problematyki. W pierwszej kolejności warto skupić się na *interwencji policyjnej*.

W dotychczasowej literaturze prawnej, zwłaszcza w ustawach, trudno jest doszukać się pojęcia „interwencja”. Dopiero w zarządzeniu nr 213/07 Komendanta Głównego Policji w sprawie metod i form przygotowania i realizacji zadań Policji w przypadkach zagrożenia życia i zdrowia ludzi lub ich mienia albo bezpieczeństwa i porządku publicznego¹, znajdujemy odpowiedź na pytanie, czym jest interwencja policyjna.

¹ § 2 pkt 7 Zarządzenia nr 213 Komendanta Głównego Policji z 28 lutego 2007 r., w sprawie metod i form przygotowywania i realizacji zadań Policji w przypadkach zagrożenia życia i zdrowia ludzi lub ich mienia albo bezpieczeństwa i porządku publicznego, Dz.Urz. KGP Nr 5, poz. 49.

W myśl cytowanego zarządzenia, interwencja policyjna to „szybkie włączenie się policjanta lub policjantów w tok zdarzenia naruszającego normy prawne lub zasady współżycia społecznego i podjęcie działań zmierzających do ustalenia charakteru, rodzaju i okoliczności powstałego zdarzenia oraz przedsięwzięć ukierunkowanych na przywrócenie naruszonego porządku prawnego lub zasad współżycia społecznego”.

W związku z tym, że artykuł koncentruje się na podejmowaniu interwencji w szkole, a zatem wobec uczniów, którzy z reguły nie są osobami dorosłymi, należy wyjaśnić pojęcia z dziedziny prawa cywilnego, dotyczące tego problemu.

Najczęściej popełnianym błędem przy określaniu wieku młodych osób jest używanie pojęcia „niepełnoletni”.

W rozumieniu kodeksu cywilnego² pełnoletnim jest ten, kto ukończył lat osiemnaście; osoba natomiast, która nie ukończyła tego wieku jest małoletnim³. „Niepełnoletni” jest określeniem potocznym, należy więc określając wiek osoby posługiwać się terminem „małoletni”. Nie można też zamiennie używać terminów „nieletni” i „małoletni”, ponieważ mają one zupełnie inne znaczenie. „Małoletni” to osoba, która oprócz tego, że nie ukończyła osiemnastu lat, nie naruszyła norm prawnych. Nie popełniła zatem przestępstwa ani wykroczenia (czynu karalnego).

Odmiennie przedstawia się definicja „nieletniego”. W ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich⁴ dokonano pewnego zróżnicowania, jeśli chodzi o zakres pojęcia nieletni. W zależności od przedziału wieku i rodzaju podejmowanych czynności wyodrębniono trzy kategorie nieletnich, są to:

- **nieletni** o nieoznaczonej dolnej granicy wieku do lat 18, wobec których podejmowane są czynności zmierzające do zapobiegania demoralizacji i jej zwalczania,
- **nieletni** w wieku od 13 do nieukończonych 17 lat, wobec których stosuje się przepisy ustawy ze względu na popełnienie przez nich czynu karalnego,
- **nieletni** o nieoznaczonej dolnej granicy wieku do lat 21, wobec których wykonywane są orzeczone wobec nich środki wychowawcze lub poprawcze.

Wiele wątpliwości może także budzić definicja *czynu karalnego*, dlatego też, jak sądzę, należy ją przytoczyć. Zgodnie z art. 1 § 2 pkt 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, przez „czyn karalny rozumie się czyn zabroniony przez ustawę jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe albo wybrane przepisy kodeksu wykroczeń⁵ (art. 51, 62, 69, 74, 76, 85, 87, 199, 122, 124, 133 lub 143)”.

Przesłuchanie nieletniego w szkole

Policja wykonuje swoje zadania ustawowe niezależnie od woli instytucji państwowych, społecznych czy też osób fizycznych. Gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu karalnego, funkcjonariusze policji są obowiązani w wypadkach niecier-

² Art. 10 ustawy z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.

³ *Ibidem*.

⁴ Art. 1 ustawy z 26 października 1982 r., o postępowaniu w sprawach nieletnich, Dz.U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109 z późn. zm.

⁵ Ustawa z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, Dz.U. z 2007 r. Nr 109, poz. 756 z późn. zm.

piących zwłoki⁶ lub na polecenie sędziego rodzinnego zebrać dowody, przesłuchać nieletniego sprawcę (sprawców), a w razie potrzeby zatrzymać nieletniego⁷. Przesłuchanie nieletniego przez policjantów odbywa się w obecności rodziców lub opiekuna albo obrońcy, jeżeli jednak zapewnienie ich obecności byłoby w danym wypadku niemożliwe, wówczas należy wezwać nauczyciela, przedstawiciela powiatowego centrum pomocy rodzinie lub przedstawiciela organizacji społecznej, do której zadań statutowych należy oddziaływanie wychowawcze na nieletnich lub wspomaganie procesu ich resocjalizacji⁸. Tak więc katalog osób mogących towarzyszyć nieletniemu przy przesłuchaniu jest stosunkowo szeroki, co niewątpliwie powinno ułatwić zadanie organowi przesłuchującemu.

W przypadkach, gdy okoliczności sprawy nie są zawiłe, przesłuchanie powinno odbyć się w szkole. Dyrektor placówki oświatowej powinien wówczas udostępnić policji pomieszczenie, w którym nieletni będzie miał zapewnioną swobodę wypowiedzi. Nie zachodzi zatem potrzeba doprowadzania nieletniego do jednostki policji.

Jeżeli jest to konieczne ze względu na okoliczności sprawy (np. ciężar gatunkowy czynu karalnego, duża liczba czynów karalnych) policja może zatrzymać, a następnie umieścić w policyjnej izbie dziecka nieletniego co do którego istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełnił czyn karalny, a ponadto zachodzi uzasadniona obawa ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów tego czynu⁹. W tym wypadku policjanci mają prawo doprowadzić nieletniego ze szkoły do jednostki organizacyjnej policji i wykonać z jego udziałem czynności procesowe. Przesłuchanie również odbywa się w obecności rodzica lub opiekuna prawnego, jeśli natomiast zapewnienie obecności tych osób byłoby niemożliwe, należy wezwać nauczyciela¹⁰. Przez „niemożliwość” wzięcia udziału w przesłuchaniu nieletniego jego rodziców należy rozumieć przeszkodę natury faktycznej, której w danym wypadku nie można pokonać. Przeszkodą taką może być znaczna odległość rodziców od miejsca przesłuchania, ich nieobecność w miejscu zamieszkania i pracy, a sprawa zaś musi należeć do bardzo pilnych (niecierpiących zwłoki)¹¹.

Chociaż treść art. 39 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich nie nakłada bezpośrednio na dyrektora obowiązku wyrażenia zgody na wykonanie przez policjantów czynności służbowych z nieletnim, to jednak zwrot prawny „należy wezwać nauczyciela” bez wątpliwości obliguje dyrektora szkoły do wyznaczenia pracownika, który będzie obecny przy przesłuchaniu nieletniego. Gdyby w trakcie przesłuchania nieletniego do jednostki policji zgłosił się rodzic lub inny prawny opiekun, obecność nauczyciela przy wykonywaniu czynności procesowych byłaby już niecelowa. Przesłuchanie nieletniego w obecności osoby, pod której stałą pieczęć on pozostaje, czyni zażość warunkowi dopuszczalności przesłuchania, w przytaczanym już art. 39 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

⁶ Art. 308 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm., brzmi: „W granicach koniecznych dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, znieszczeniem lub zniszczeniem, prokurator albo Policja może w każdej sprawie, w wypadkach niecierpiących zwłoki, jeszcze przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe”.

⁷ Art. 37 §1 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

⁸ *Ibidem*, art. 39.

⁹ *Ibidem* art. 40§ 1.

¹⁰ *Ibidem* art. 39.

¹¹ K. Gromek, *Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, Warszawa 2004, wyd. 2, s. 280.

Przesłuchanie małoletniego świadka

W zakresie swoich zadań mających na celu rozpoznanie, wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz zapobieganie im funkcjonariusze policji wykonują czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe¹². W trakcie wykonywania przez policjantów czynności dochodzeniowo-śledczych może zająć potrzeba przesłuchania małoletniego świadka. Sposób przygotowania się policjanta (policjantów) do przesłuchania jest uzależniony od wieku osoby, która ma być przesłuchana. Jeżeli małoletni świadek ma ukończone 17 lat, obecność rodziców lub opiekunów ustawowych przy przesłuchaniu nie jest obowiązkowa.

Organ procesowy (w tym przypadku policja) nie ma obowiązku dopuszczenia osób trzecich do udziału w czynnościach procesowych (np. rodziców, ustawowych opiekunów lub nauczyciela). Zasada ta wynika z treści przepisu art. 10 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm). Zgodnie z treścią przytoczonego przepisu prawnego, na zasadach określonych w kodeksie karnym odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu lat 17. Przez analogię zatem należy uznać, że osoba taka w rozumieniu kodeksu karnego jest dorosła i nie zachodzi potrzeba udziału innych osób w jej przesłuchaniu (również w szkole).

Nieco odmiennie przedstawia się sytuacja, jeśli przesłuchiwanym ma być osoba, która w momencie wykonywania czynności procesowej nie ukończyła 17. roku życia. Zgodnie z treścią art. 39 ustawy z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109), przesłuchanie nieletniego odbywa się zasadniczo w obecności rodziców lub opiekuna albo obrońcy, a jeżeli zapewnienie ich obecności byłoby w danym wypadku niemożliwe, należy wezwać nauczyciela lub przedstawiciela powiatowego centrum pomocy w rodzinie, do którego zadań statutowych należy oddziaływanie wychowawcze na nieletnich lub wspomaganie procesu ich resocjalizacji¹³.

Jak wiadomo, przedstawiona sytuacja prawna odnosi się do nieletniego sprawcy czynu karalnego. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich nie określa sposobu przesłuchania przez policjantów świadka nieletniego (może się zdarzyć sytuacja, że nieletni w jednej sprawie będzie występował w charakterze sprawcy czynu karalnego, w drugiej zaś jako świadek), a tym bardziej małoletniego.

Dopiero w wyroku sądu apelacyjnego w Krakowie (nr II Aka-102/02) możemy znaleźć (oczywiście w ograniczonym zakresie) procedurę postępowania policjantów. Zgodnie z tym wyrokiem, w postępowaniu karnym nie ma wymogu przesłuchiwania nieletniego świadka z udziałem rodziców. Przepis art. 39 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (treść w pełnym brzmieniu przedstawiono powyżej), wprowadzający wymóg, odnosi się do nieletniego jako osoby, która dopuściła się czynu karalnego i wobec której toczy się postępowanie.

W moim przekonaniu zarówno ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich, jak i orzecznictwo sądowe wprowadziły wiele niepotrzebnego zamieszania w kwestii pojęć „nieletni sprawca czynu karalnego” i „nieletni świadek”, stawiając między nimi znak równości.

¹² Art. 14 ust.1 ustawy o policji z 6 kwietnia 1990 r. Dz.U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277 z późn. zm.

¹³ Kwestia ta była już szczegółowo poruszona w początkowej części artykułu.

Pewien porządek w tej kwestii wprowadzają Andrzej Gaberle i Marianna Korcyl-Wolska¹⁴. Autorzy wskazują, że przesłuchanie nieletniego świadka zarówno w postępowaniu uregulowanym przepisami ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, jak również w toku dochodzenia (śledztwa) w zwyczajnym postępowaniu karnym winno być podporządkowane przepisom ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 z póź. zm.):

- z uwzględnieniem stanu rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania przez nieletniego świadka postrzeżeń, możliwości, a niekiedy potrzeby udziału biegłego lekarza lub biegłego psychologa, czemu świadek nie może się sprzeciwić, o czym stanowi art. 192 § 1 i 2 k.p.k. („Jeżeli karalność czynu zależy od stanu zdrowia pokrzywdzonego, nie może on sprzeciwić się oględzinom i badaniom nie połączonym z zabiegiem chirurgicznym lub obserwacją w zakładzie leczniczym. Jeżeli istnieje wątpliwość co do stanu psychicznego świadka, jego stanu rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania przez niego postrzeżeń, sąd lub prokurator może zarządzić przesłuchanie świadka z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa, a świadek nie może się temu sprzeciwić”);
- bez odbierania przyrzeczenia, gdyż przepis art. 189 k.p.k. stanowi, że „nie odbiera się przyrzeczenia:
 - a) od osób, które nie ukończyły 17 lat,
 - b) gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że świadek z powodu zaburzeń psychicznych nie zdaje sobie należyte sprawy ze znaczenia przyrzeczenia,
 - c) gdy świadek jest osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa będącego przedmiotem postępowania lub pozostającego w ścisłym związku z czynem stanowiącym przedmiot postępowania albo gdy za to przestępstwo został skazany,
 - d) gdy świadek był prawomocnie skazany za fałszywe zeznanie lub oskarżenie”.

Postępowanie dyrektora szkoły po otrzymaniu informacji o popełnionym przestępstwie

Przed przedstawieniem postępowania dyrektora szkoły po otrzymaniu informacji o popełnionym przez ucznia przestępstwie, konieczne wydaje się poznanie definicji przestępstwa. Za L. Gardockim należy przyjąć, że aktualnie obowiązujący w Polsce kodeks karny nie zawiera wprost podanej definicji przestępstwa¹⁵. Analiza treści art. 1 § 2 i 3 kodeksu karnego (ustawa z 6 kwietnia 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.) w połączeniu z innymi przepisami części ogólnej, odnoszącymi się do odpowiedzialności karnej, pozwala sformułować definicję przestępstwa, która przedstawia się następująco: „Przestępstwem jest czyn człowieka zabroniony przez ustawę pod groźbą kary jako zbrodnia lub występki, bezprawny, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu większym niż znikomy”.

Jak słusznie zauważył L. Gardocki, definicja ta ma mieć w założeniu znaczenie praktyczne, tzn. ma służyć jako instrument odróżniania przestępstw od innych czynów (np.

¹⁴ *Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, Gdańsk 2002, s. 174.

¹⁵ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2005, s. 47.

wykroczeń). Należy przy tym pamiętać, że istotna jest tu określona kolejność sprawdzania elementów definicji. Dopiero po stwierdzeniu, że mamy do czynienia z zachowaniem człowieka, które możemy określić jako czyn, racjonalne jest zastanawianie się, czy jest on zabroniony pod groźbą kary jako zbrodnia lub występki czy jest on czynem bezprawnym.

Jeśli chodzi o postępowanie dyrektorów szkół po otrzymaniu informacji o popełnionym przez ucznia przestępstwie, to kodeks postępowania karnego (ustawa z 6 kwietnia 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.) w art. 304 wymienia dwa typy obowiązków zawiadamiania organów ścigania (prokuratora lub policji) o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu. Są to obowiązki: społeczny i prawny. Społeczny obowiązek powiadamiania organów ścigania o popełnionym przestępstwie spoczywa na każdym obywatelu Rzeczypospolitej Polskiej lub cudzoziemcu przebywającym na jej terytorium. Osoba, która nie wywiązała się z obowiązku zawiadomienia wyżej wymienionych organów, nie będzie ponosiła odpowiedzialności karnej, może mieć jedynie wyrzuty sumienia (tzw. odpowiedzialność moralna) lub może spotkać się z dezaprobatą społeczeństwa. Przepisy prawa karnego jednak przewidują odstępstwo od tej zasady, gdy chodzi o pewną kategorię przestępstw.

Kodeks karny nakłada na każdego prawny obowiązek zawiadomienia o przestępstwach (art. 240):

- ludobójstwa (art. 118 k.k.),
- zdrady Rzeczypospolitej Polskiej (art. 127 k.k.),
- zamachu stanu (art. 128 k.k.),
- szpiegostwa (130 k.k.),
- zamachu na życie prezydenta RP (art. 134 k.k.),
- dywersji (art. 140 k.k.),
- zabójstwa (art. 148 k.k.),
- sprowadzenia niebezpieczeństwa powszechnego (art. 163 k.k.),
- piractwa w komunikacji wodnej lub powietrznej (art. 166 k.k.),
- wzięcia zakładnika (252 k.k.).

Niezawiadomienie organów powołanych do ścigania przestępstw jest w tym wypadku zagrożone karą pozbawienia wolności do lat trzech. Zawiadomienie staje się prawnym obowiązkiem w razie posiadania wiadomości wiarygodnej, niekoniecznie zatem prawdziwej (bez obowiązku sprawdzania), ale, jak się wydaje, odpowiadającej rzeczywistości. Obowiązek ten winien być zrealizowany niezwłocznie po uzyskaniu owej informacji¹⁶. Jeśli natomiast osoba nie zawiadomiła organów ścigania o popełnionym przestępstwie, ale miała dostateczne podstawy do przypuszczenia, że wiedzą one o jego popełnieniu (np. policjant lub prokurator był na miejscu zdarzenia), to w takim wypadku nie poniesie ona odpowiedzialności karnej.

Inny tryb postępowania obowiązuje dyrektora szkoły. Zgodnie z treścią art. 304 § 2 kodeksu postępowania karnego, instytucje państwowe lub samorządowe, które w związku ze swoją działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu po-

¹⁶ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Warszawa 2008, s. 645.

wołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

Pewne wątpliwości wśród dyrektorów szkół ale także nauczycieli może budzić określenie „przestępstwo ścigane z urzędu”. Jak zatem powinien zachować się dyrektor szkoły? W jaki sposób może ustalić, czy dane przestępstwo jest ścigane z urzędu? Sądzę, że najprostszym sposobem będzie skontaktowanie się, choćby telefonicznie, z najbliższą jednostką policji i opisanie jej funkcjonariuszowi charakteru zdarzenia. W ten oto sposób dyrektor szkoły uzyska niezbędne informacje o trybie ścigania przestępstw.

Z praktyki policyjnej wynika, że w szkołach najczęściej są popełniane przestępstwa w postaci:

- kradzieży (art. 278 k.k.),
- kradzieży z włamaniem (art. 279 k.k.),
- rozboju (art. 280 k.k.),
- kradzieży rozbójniczej (art. 281 k.k.),
- wymuszenia rozbójniczego (art. 282 k.k.),
- paserstwa umyślnego (art. 291 k.k.),
- paserstwa nieumyślnego (art. 292 k.k.),
- ciężkiego uszkodzenia ciała (art. 156 k.k.),
- średniego uszkodzenia ciała (art. 157 § 1 k.k.),
- bójki i pobicia (158 i 159 k.k.),
- przestępstwa o narkomanii (ustawa z 29 lipca 2005 r.).

Przykładowo wymienione powyżej przestępstwa są ścigane z urzędu, zatem dyrektor placówki szkolnej nie powinien mieć żadnych wątpliwości w chwili otrzymania informacji o popełnionym przestępstwie, co należy zrobić z taką informacją. Funkcjonariusz publiczny, a z całą pewnością dyrektor szkoły nim jest, który nie dopełni tego obowiązku, może w związku z tym ponosić odpowiedzialność karną z art. 231 k.k.: „Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”. Zawiadomienie o przestępstwie może być przez dyrektora złożone na piśmie lub ustnie do protokołu. Zawiadamiający może zastrzec swe dane dotyczące miejsca zamieszkania do wyłącznej dyspozycji prokuratora, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa użycia przemocy lub groźby bezprawnej wobec niego lub osoby mu najbliższej w związku z tym zawiadomieniem¹⁷.

Obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa uzależniony jest głównie od dwóch przesłanek: istnienia okoliczności wskazujących na popełnienie przestępstwa ściganego z urzędu oraz „dowiedzenia się” przez instytucje wymienione w art. 304 § 2 k.p.k. (mówiąc ściślej – ich funkcjonariuszy) o popełnieniu tego przestępstwa. Owo „dowiedzenie się” powinno nastąpić w związku z prowadzoną przez nie działalnością, ponadto zaś osoby działające w ramach instytucji państwowej lub samorządowej muszą mieć świadomość, że rzeczywiście zostało popełnione przestępstwo. Aby można było stwierdzić popełnienie przestępstwa określonego w art. 231 § 1 lub

¹⁷ *Ibidem*, s. 646.

2 k.k., konieczne jest też ustalenie strony podmiotowej w odniesieniu do całości zachowania sprawcy opisanego w powołanym przepisie. Funkcjonariusz publiczny musi pamiętać, iż zarówno przekroczenie uprawnień, jak i niedopełnienie obowiązków, może być działaniem na szkodę interesu publicznego lub prywatnego.

Niewykonanie nakazu przewidzianego w art. 304 § 2 k.p.k. może stanowić przestępstwo sklasyfikowane w art. 231 § 1 lub 2 k.k. wówczas, gdy funkcjonariusz publiczny zobowiązany na podstawie tego przepisu do denuncjacji, nie zawiadamia o przestępstwie ściganym z urzędu, pomimo świadomości tego, że je popełniono oraz gdy sam ma świadomość tego, iż przekracza uprawnienia lub nie dopełnia obowiązków i przez to działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego. Chociaż przestępstwo określone w art. 231 k.k. nie wymaga żadnego skutku jako warunku odpowiedzialności, to jednak ewentualna szkoda nie może być iluzoryczna¹⁸.

¹⁸ Wyrok SN nr WA-1/08.